

Avtale Hydro – Lyse og konsesjon RSK

82 S (2020-2021) om ny konsesjon for Røldal-Suldal Kraftanlegg (RSK)

Konsesjonen RSK

Konsesjonen er: (MEDDELT VED KONGELIG RESOLUSJON 21 DESEMBER 1962).

«Ved kongelig resolusjon 21. desember 1962 er bestemt

I medhold av lov om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom av 14. desember 1917 § 4 og lov om vassdragsreguleringer av samme dag § 2 og § 19, post 2 tillates et stiftendes aksjeselskap med AiS Rjukanfos og staten som deltagere å erverve fallrettigheter i Røldal-Suldalsvassdragene m. v. og å foreta regulering i de samme vassdrag samt å rå over alt vannet i vassdragene ovenfor Suldalsvatn til kraftproduksjon — alt på de vilkår som er tatt inn i Industridepartementets tilråding av 21. desember 1962.

Det fastsettes manøvreringsreglement for reguleringen i samsvar med det i Industridepartementets ovennevnte tilråding inntatte utkast som gjeldende inntil videre.

*I medhold av lov om vassdragene av 15. mars 1940 §§ 55, 62, 104 og 105 tillates det i punkt 1 nevnte selskap å innløse fallrettigheter, ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter m. v. for utbygging av Røldal-Suldalvassdragene og å føre elvene ut av de naturlige løp, **alt på de vilkår som er tatt inn i Industridepartementets ovennevnte tilråding**». <https://www.nve.no/kdb/sc46.pdf>*

Punkt 19 i konsesjonen Reguleringskonsesjonen gjelder i 60 år fra konsesjonens datum. Reguleringskonsesjonen kan ikke overdras.

Konsesjonen (kongelig resolusjon) en samfunnskontrakt der hjemfallet (jf. konsesjon pkt. 18) er en vesentlig del for selve utbyggingen - og en forutsetning for utbygger, vertskommunene, grunneiere og Norges befolkning mv som eks så er rettighetene i Valldalen tvangservervet.

Det er lite sannsynlig at denne samfunnskontrakten gjeldene i 60 år uten videre kan endres (sette en strek over hele hjemfallet som formelt skulle ha skjedd desember 2022). Grunneierne og vertskommunene må sees som parter ved konsesjonen.

Når det gjelder RSK og inngrep og konsekvenser så er det ikke tvil om at Røldal ble rasert sett i forhold til landskap, miljø og mulig fremtidig næringsvirksomhet Tilsvarende konsesjon ville ikke bli gitt i dag. <https://vimeo.com/488001235/bab3ef4b90>

Det hevet over en enhver tvil at kommunen aldri hadde gått med på en utbygging uten hjemfall og lovnaden om inntil 1/3 av kraften.

Vises her og til følgende lite utdrag fra Røldal Heradstyre 18. januar 1962

«Ein kan dermed sikkert slå fast, at ved dei planlagde regulerings- og utbyggingsarbeid vil Røldal misse fundamentale delar av sitt næringsgrunnlag. Inngrepa vil i røynda verta av ein slik storleik og av ei så alvorleg natur at kommunen har vore inne på tanken om å leggja ned protest mot gjennomføring av planane.

Når ein likevel tek omsyn til at konsesjonssøknaden gjeld eit prosjekt av stor nasjonaløkonomisk vekt, vil Røldal kommunestyre ikkje setje seg imot at det på visse vilkår vert gjeve konsesjon, men då må det og frå konsesjonssøkjaren si side, så langt råd er, verta ytt og ofra noko for å søkje å avbøte skadeverknadene og den alvorlege forringinga av levevilkåra i den bygda som den veldige kraftutbygginga i fyrste rekkje vil gå ut over.»

Endring av industrikonsesjonsloven

Saken startet med et klagebrev fra Norge til ESA vinteren 2001. ESA nekter å oppgi hvem denne klager er, men mye peker i retning av norsk Hydro alene eller i samarbeid med Energibedriftenes Landsforening (EBL)

På bakgrunn av «lobbyvirksomhet» i Brussel mv fra Hydro mfl. kom EFTA-domstolen sommeren 2007 til at industrikonsesjonslovens ulike vilkår for private og offentlige innehavere av vannfallskonsesjoner var i strid med EØS-avtalen.

Som følge av resultatet i dommen vedtok Stortinget høsten 2008 endringer av industrikonsesjonsloven (resultatet til dels styrt av Hydro, Elkem og deres medhjelpere «bak lukkede dører»). Viser her til:

Ot.prp. nr.61 endring av industri-konsesjonsloven. (2007-2008)

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-61-2007-2008-/id512566/>

Dette medførte at det er kun offentlige aktører kan heretter få konsesjon til erverv av eiendomsrett til vannfall. Lovendringen medførte også at private rettssubjekter kunne erverve/eie inntil en tredjedel i offentlig eide vannkraftverk i evigvarende tid. Lovendringen medførte også at de private - Elkem og Hydro kunne selge til markedspris før hjemfall. (Markedspris i denne sammenheng er gitt av at den offentlige kjøper får evigvarende konsesjon og ikke selgers begrensede gjenværende konsesjonstid. Dette betyr at en privat eier kunne selge sitt kraftverk umiddelbart før konsesjonstidens utløp til en pris som gjenspeiler evigvarende konsesjon).

Som det fremgår av side 8-9 i Ot.prp. nr.61 endring av industrikonsesjonsloven (2007-2008)- så var verken grunneiere eller vertskommuner (her Suldal og Ullensvang) direkte høringspartnere og har heller ikke gitt innspill i selve høringsprosessen. Dette skyldes neppe at de har sovet i timen, men muligens en følge av at de ikke er blitt definert som parter i konsesjonen og dermed heller ikke blitt definert som høringsparter «i stien av lovverk» som er endret i denne sammenheng.

Grunneierne og/eller vertskommunene sin rettslige stilling, som parter i konsesjonen eller økonomiske konsekvenser mv. er heller ikke (noe særlig) nevnt/drøftet eller opplyst i nevnte Ot.prp. nr.61 endring av industrikonsesjonsloven.

(Hvilken rettslig status en kommune har er muligens mer omdiskutert, Grunnloven §§ 97 og 105 på linje med private, eller mot vilkårlige eiendomsavståelser/verdiavståelse mv. Under enhver omstendighet vil kommunene ha det vern mot slike tiltak som følger av legalitetsprinsippet, som vil medføre at Stortinget må ta stilling til spørsmålene).

Endring av industrikonsesjonsloven «likestilles» private og offentlige eiere, dette må også gjelde vertskommunene sitt rettslig ståsted sett i forhold til gitte konsesjon (hjemfall) dvs. de har like rettigheter som private eiere ville hatt sett i forhold til- en frarøvet/ekspropriert stor verdi dvs. full erstatning,

Intensjonen/bestemmelsene i industrikonsesjonsloven (jf. Ot.prp. nr.61 endring av industri-konsesjonsloven side 55 se og «føringer» side 31) er basert på at dagens eier av kraftverket skulle avhende minst 2/3 til det offentlige og sitte igjen som eier av inntil 1/3.

Det er slik «alle» har oppfattet endringen, blant annet i forbindelse med tidligere forhandlinger mellom vertskommunene Ullensvang, Suldal og Hydro – inntil Hydro fant ut at det muligens kunne være mer å hente.

Det siers seg selv at en slik kjempegave basert på «ran» av Norges befolkning og som politikere og fagforeningsfolk mv ga til sine venner Elkem og Hydro, ble meget godt mottatt og Elkem solgte raskt sine kraftverk (de aktuelle for hjemfall) for 6 milliarder kroner (kr 6.000.000.000).

Hydro har fortsatt 5 kraftverk i «sitt eie» (har en egenproduksjon i dag, inkl. RSK på ca. 9,4 TWh), har heller ikke til hensikt å etterleve sin samfunnskontrakt dvs. å la dem hjemfalle til staten – Norges befolkning (hvorfor etterleve vår samfunnskontrakt med grunneiere, vertskommuner og Norges befolkning (jf. punkt 18 i konsesjonen) å gi det gratis til staten- når vi kan sikre eierskapet til kraftverk på evigvarende tid gratis.

Dette er de nå i ferd med å få til for RSK (årsproduksjon ca. 3,2 TWh der Statkraft eier 4,79 %) med god hjelp av sine politiske venner, fagforeningsvenner etc. og Lyse

<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/lyse-og-hydro-fullforer-vannkraftavtale?publisherId=6131895&releaseId=17898551>

<https://www.nrk.no/vestland/lokalsamfunnet-reagerer-pa-ny-vannkraftavtale-mellom-lyse-og-hydro-1.15304692>

Denne avtalen innebærer at Hydro får med seg- og disponerer fullt og helt på evigvarende tid, gratis- ca. 80 % (ca. 2,43 TWh, markedsverdi i dag ca. 30 milliarder) av RSK sin produksjon og ikke inntil 33 % som loven tilsier (i tillegg får de betalt for de prosentene som de avgir til Lyse) dvs. i strid med industrikonsesjonsloven.

Det ikke stilt eller foreslått noen konkrete krav til Hydro og den evigvarende kjempegaven, alt er kun basert på at Hydro kan finne det lønnsomt å først utvikle et pilotprosjekt på Karmøy og senere bygge en gigantisk ny smelteovn, slik de har ønske om. Den såkalte gigantiske nye smelteovn er allerede lagt på is på ubestemt tid.

En må og kunne stille et stort spørsmåltegn med hvorfor det haster så fryktelig med å få denne saken så raskt som mulig godkjent. I henhold til konsesjonen så skulle hjemfallet ha skjedd i desember 2022 og en har dermed rikelig med tid eller det noe som skjer under bordet og som foreløpig ikke er offentlig kjent.

Eiermodellen Hydro - Lyse

Eiermodellen DA- der Hydro fullt ut disponerer sin andel og svarer kun for den dvs. det er en oppbevaringsplass for ca. 80 % av RSK som Hydro har full kontroll over. I tillegg så er Rogaland fylkeskommune sin eierandel på over 18 % i Ulla-Førre med i dette selskapet/regnskapet. En må kunne stille spørsmåltegn om dette postkasseselskap er et offentlig eierskap der private kan eie inntil en tredjedel.

Videre må en og kunne stille spørsmåltegn ved om ESA kan godkjenne at våre folkevalgte tar en kjempestor ressurs/verdi fra Norges befolkning og gir til et spekulativt selskap på evigvarende tid – gratis. Dette må jo være i strid med gjeldene lovverk jf. konkurranseforhold og liket for loven mv. Saken må kunne klages inn til ESA som – i strid med EØS avtalen.

I ovennevnte proporsjon er desentralisert eierskap tema men avtalen mellom Hydro og Lyse medfører en sentralisering av eierskap (jf. et AS med vertskommunene Suldal, Ullensvang og Hydro som eiere, noe som Hydro ikke ønsket).

[Vedlegg 1, juridisk betenkning Tom Berge](#)

1.

Ved konsesjonsbehandlingen hadde de politiske myndigheter på bakgrunn av ønske fra dagens Hydro vurdert fordeler og ulemper og funne at inngrepet var «monaleg meir til gagn enn til skade» og ga samtykke til utbyggingen.

Konsesjonen gav eksproprianten rett til å bygge ned/demme ned store arealer og til å ta arealer og vassrettene fra grunneierne. Ved den samme Kgl. Res fikk grunneierne en garanti:

Inngrepet hos deg skal gjennom de første 60 år betales slik det fastsettes ved skjønn. Etter 60 år skal anlegget hjemfalle slik at du og din kommune er sikret verdiene for fremtiden.

2

Det synes ikke som om noen har ønsket å stille seg spørsmålet: Hva er en konsesjon gitt i kgl.res? Det er en beslutning av Kongen i Statsråd. Det samme organ som iverksetter lover vedtatt av Stortinget. Konsesjonen har lovs effekt for de den gjelder og styrer ekspropriasjonene, hvor langt eksproprianten kan gå. Det finnes intet høyere forvaltningsnivå.

Ved den Kgl. Res. er skapt en rettighetshaver og en gruppe forpliktete, nemlig eierne av rettighetene. Disse er pålagt å tåle inngrepet og å inngå avtale om å overlate bruken av den enkeltes eiendom så langt den berøres, på de vilkår som fastlegges ved skjønn.

Det er ingen tvil om at grunneierne må sees som parter ved konsesjonen. Det er og vanlig at begge sider under et skjønn påberoper seg deler av innholdet i en konsesjon med forarbeider, for eksempel om det er uenighet om omfanget av ekspropriasjonsretten. Rettsbøker mv er bokført som heftelse på den enkelte eiendom.

Når en må legge til grunn at grunneiernes retter er fastslått i konsesjonen også for perioden ut over 60 år, hvem kan da endre de fastsatte rettene når regulanten fortsatt skal nytte eiendommen som før.

Det er sikker norsk rett at en part ikke alene kan endre en avtale. Det er og sikker norsk rett at ingen offentlig myndighet kan gå inn og endre en avtale uten at det foreligger ekspropriasjonsrett.

Det offentliges rett til å gi lovbestemmelser og forskrifter som og vil få betydning for inngåtte avtaler er avgrenset til generelle regler, gjeldene for alle. Jeg har aldri verken i teori eller praksis gjennom 43 år sett eller hørt om at politikere mener seg berettiget til å gå inn i et løpende avtaleforhold hvor innholdet er definert i en Kgl. Res. og i detalj er bestemt av domstolene opp til Høyesterett.

NB! Det må pekes at HR har behandlet en rekkes skjønn og som lavere domstoler lagt til grunn bestemmelsen om hjemfall i konsesjonen.

Innholdet i de rettighetsserverv som den Kgl. Res. ga hjemmel til kan endres hva gjelder utnyttning, ved lovbestemmelser som gjel er generelt. Det finnes ingen hjemmel som gir Stortinget rett til å endre innholdet i en Kgl. Res. Det finnes heller ingen hjemmel for Stortinget ved lovvedtak å endre innholdet i det avtaleverk om ligger til grunn for utbyggingen.

3.

Den endring av vederlagsbestemmelsene som er nedfelt i konsesjonen er vesentlig. Til i dag har grunneierne fått et vederlag fastsatt på 60-tallet. Etter Høyesteretts dommer i 1983 er det gitt kompensasjon for reduksjon av kroneverdien med indeksering av de løpende erstatninger etter konsumprisindeksen, hvert tiende år. Det er ikke gitt noen kompensasjon for den reelle kostnadsutviklingen og verdiutviklingen på de eiendommer og retter som RSK disponerer. Det er dette hjemfallsbestemmelsene skal sikre.

Jeg ser at erstatninger for fall mv i dag er vesentlig større enn tidligere. I nærområdet har vi eksempler fra Saudafjellet med eiere i Bratlandsdalen og i Tyssedalsfjellet med eiere på Isberg. Avtl. § 36 inneholder bestemmelser om ugyldighet i avtaleforhold om vederlaget for ytelsene er urimelige. Vi står nå i en situasjon hvor avtalen skal fornyes til evig tid, det er ingen tidsbegrensning. Jeg vil hevde at denne bestemmelse er relevant ved vurderingen av hva rettighetshaverne plikter å yte når vi står i en situasjon der konsesjonen bestemmer hjemfall.

Det vil etter min vurdering både være i strid med konsesjonen som avtl. § 36, fortsatt å utbetale en erstatning bygd på opprinnelige skjønn kun med indeksregulering. Dette gjelder både grunneiere og kommunen.

Dette bør formidles så steikt som mulig at saken vil bli prøvd for domstolene. Utfallet av denne saken vil være avgjørende for de hjemfallssaker som kommer. Med andre ord kan en korrekt vurdering i denne saken få betydning for hele landet. Dette bør tas opp både med sentrale organisasjoner for landbruket som for kommunene.

Det bør foreligge en HR avgjørelse om grunneiere og lokalsamfunn skal avspises med småkroner, når en vet at verdiene er mer enn tidoblet.

Vedlegg 2

Ot.prp. nr.61 endring av industrikonsesjonsloven (2007-2008) side 55

«Departementet peker på at en lovregel med rett til omgjøring vil lovfeste den praksis som har vært utøvd de siste 30 år. **Departementet foreslår på denne bakgrunn at søknader om omgjøring av konsesjonsvilkårene om tidsbegrensning og hjemfall dersom minst 2/3 av kraftverk med hjemfallsvilkår overdras til offentlige eiere skal innvilges dersom erververen eller konsesjonæren oppfyller vilkårene for å være en offentlig aktør etter forslaget til § 2 nytt første ledd.** «Konsolideringsmodellen bygger på at privat og offentlig eide kraftverk er to saklig sett ulike kategorier, den første underlagt tidsbegrensning og hjemfall, den andre ikke, siden formålet om offentlig eierskap for disse kraftverkene del er oppnådd. Omgjøring vil derfor utgjøre en hensiktsmessig og logisk integrert del av konsolideringsmodellen. Lovfesting av omgjøring kan medvirke til å fremskynde formålet med reformen om styrking av offentlig eierskap

Omgjøring vil utgjøre et incitament for dagens private eiere av konsederte kraftverk til å selge 2/ 3 eller mer til offentlige eiere før hjemfall inntreffer. Slik sett vil dette fremskynde formålet om etablering av «a situation where, as a matter of principle, the assets at issue are owned by public entities», slik EFTA-domstolen formulerte det, jf. premiss 73.

Det ligger åpning for betydelige verdioverføringer i omgjøring, siden staten på denne måten i realiteten vil frafalle verdier som ellers ville ha hjemfalt til staten i fremtiden. Det oppstår også et tap for vertskommunene som ikke vil få tilgang på inntil 1/3 av de hjemfalte verdier slik industrikonsesjonsloven bestemmer. Hjemfall er på den annen side intet mål i seg selv. Det avgjørende er at offentlig eierskap gjennomføres innenfor de rammer som følger av konsolideringsmodellen.

Kraftverkene som vil kunne omfattes av omgjøring eies i dag i hovedsak av Elkem og Hydro. Det første kraftverket av noe størrelse hjemfaller i 2021. Det siste større hjemfall inntreffer i 2057. **Nåverdien av at staten på denne måten frafaller sitt fremtidige krav på hjemfall er anslått til i størrelsesorden 10-15 milliarder kroner, dersom samtlige private konsederte kraftverk selges til det offentlige på slike vilkår. Verdiene antas i stor grad å tilfalle selskapene selv, avhengig av hvilke vilkår de oppnår med de aktuelle offentlige kjøperne.**

Omgjøring innebærer at de berørte private selskapene likestilles med offentlige eiere som ønsker å selge sine vannfall eller kraftverk til andre offentlige aktører. Begge kategorier eiere vil kunne selge kraftverk, til samme gruppe potensielle kjøpere, og med den følge at konsesjonene på kjøpers hånd blir tidsbegrenset. Slik sett blir markedsvilkårene ved omsetning tilnærmet like.»

Vedlegg 3

Hjemfall pkt. 18 i konsesjonen

blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere denne kraft uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 1 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anlegget for eierens regning og risiko for så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

Konsesjonæren er forpliktet til å samarbeide med andre kraftverker når dette finnes hensiktsmessig av hensyn til den alminnelige kraftforsyning. Bestemmelse herom treffes i mangel av minnelig overenskomst av et av Kongen oppnevnt skjønn som også fastsetter de nærmere tekniske og økonomiske vilkår for sådant samarbeid.

Konsesjonæren plikter på egen bekostning å foreta de forandringer av anleggene som måtte finnes påkrevd av hensyn til sådant samarbeid. Bestemmelsene herom treffes av departementet. Det tas ved avgjørelsen størst mulig hensyn til anleggets økonomiske forhold.

16.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten av kr. 1 pr. nat.-hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som vassfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vassføring år om annet og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 4,50 pr. nat.-hk, beregnet på samme måte.

Etter 20 år kan fastsettelsen av avgiften tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntreter etter hvert som vasskraften tas i bruk. Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

18.

Når 60 år er forløpet fra konsesjonens datum, tilfaller vassfallene med alle de innretninger, hvorigjennom vannets løp og leie forandres, så som damanlegg, kanaler, tunneler, bassenger, rørledninger m. m., de til utbyggingene og kraftanleggene ervervede grunnstykker og rettigheter, kraftstasjoner med tilhørende maskineri og annet tilbehør samt arbeiderboliger og andre bygninger, som hører med til kraftanleggene, staten, med full eiendomsrett og uten vederlag. Hvilke bygninger og innretninger som hører med til kraftanleggene avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn. Det som ikke tilfaller staten, kan den innløse for dets verdi etter skjønn på sin bekostning eller forlange fjernet innen en av departementet fastsatt frist.

Anleggene med installert maskineri skal ved konsesjonstidens utløp være i fullt ut driftsmessig stand. Hvorvidt så er tilfelle avgjøres ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Konsesjonæren plikter på egen bekostning å utføre hva skjønnen i så henseende måtte bestemme.

19.

Reguleringskonsesjonen gjelder i 60 år fra konsesjonens datum. Reguleringskonsesjonen kan ikke overdras.

De utførte regulerings- og overføringsanlegg eller andel deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Ved utløpet av den i reguleringskonsesjonen fastsatte tid har staten rett til å kreve avstått uten godtgjørelse regulerings- og overføringsanleggene med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.